

Za vinograde pa ovi svet res ni priležen, al eden naseljencev mi je pravil, da vinograd, ako bi ga kdo rad imel, se zamore tam v bližnjih vinogradih od Slavoncev, kolikor ga kdo hoče, lahko kupiti. Jaz sem popotovaje po Slavoniji vince po 7—8 kr. masele pil.
(Konec prihodnjič.)

Znanstvene stvari.

Zapisnik

10. občnega zbora slovenske Matice

19. maja 1875. leta.

(Konec.)

3. Blagajnik g. Ivan Vilhar bere sklep računa za čas od 12. avgusta 1873 do 13. septembra 1874. l. Na predsednikovo vprašanje, želi li kdo besede, oglasi se g. dr. Karol Bleiweis, ter izrazi željo, naj bi se nekatera poverjeništa spremenila v namen, da bi bilo manj zaostankov pri letnikih iz nekaterih krajev. — Odbor to željo na znanje vzame.

Gosp. Jurčič pravi: Tiskarski stroški so izkazani z 2914 gld. 50 kr. Vsacemu, ki se v teh rečeh spozná, se mora zdeti, da je to malo preveč, ter da bi se moglo kakih 200—300 gold. prihraniti, ako bi se dražba razpisala za tiskanje Matičnih knjig. Kdor stori enako dobro delo za nižjo ceno, ta naj delo dobi. Še država se v tem oziru ne drži nikakoršnega monopola. On predlaga tedaj resolucijo: Odbor naj razpiše dražbo za tiskanje Matičnih knjig.

Gosp. Vilhar opazi na to, da so vsi tiskarji v Ljubljani zmenjeni med sabo. Pred več leti, pravi, sem prašal Blaznika: po čem bi tiskal on Matične knjige? pa mi odgovori: Čez tri dni Vam bom povedal. Med tem se je sporazumel z drugimi Ljubljanskimi tiskarji. Zato sem pisal Kienreichu v Gradec, po čem da bi on tiskal. Od njega dobljen odgovor povem ranjcemu Blazniku, na kar mi ta reče: Za to ceno bom pa jaz tudi tiskal. Tako se sedaj Matične knjige cenejše tiskajo. Se vé, takrat še ni bilo narodne tiskarne. Sedaj so okolnosti drugačne. — Toliko, pravi, imam jaz omeniti o tej stvari.

Predsednik stavi Jurčičev predlog na glasovanje, ki je bil tudi z večino glasov sprejet.

4. Za pregledovalce društvenih računov se na predsednikov nasvèt soglasno volijo sledeči gospodje: Fr. Ravnikar, deželni blagajnik; Jož. Pfeifer, deželni koncipist in Drag. Žagar, kontrolor pri deželni blaganici.

5. Blagajnik Vilhar bere proračun za XI. Matično leto. Pri tej priliki pravi dr. Vošnjak, da naj bo še en občni zbor septembra 1875. leta, da popravimo to, kar je bilo iz znanih vzrokov zakasnjena 1873. leta. Da se odstranijo take ali enake zmede, izviraajoče iz tega, da je Matičnemu letu konec vsacega 30. junija, predlaga on, naj bi se XI. Matično leto raztegnilo do 31. decembra 1875. leta, tako da bi imelo to njeno leto 18 mesecev, ter da bi se XII. Matično leto začelo s 1. januarjem 1876. leta.

Ta mnogim, sosebnostno tajniku, že dolgo časa na srcu ležeči nasvèt je bil po tem, ko so ga še podpirali gg. Vilhar in dr. Poklukar, tudi malo ne soglasno sprejet. Kako bo pa s plačevanjem zavolj teh 6 mesecev, to bo sklenil še le odbor po nadrobni presodbi te stvari.

6. Volitev 11. odbornikov.

Izvoljeni so bili vsi po „Novicah“ priporočani kandidati, namreč: Dr. Jan. Bleiweis, Ivan Tušek, Ivan Vavru, Fr. Ravnikar, prof. Wiesthaler, dr. Ulaga, grof Barbo, Stegnar Fel., prof. Urbas, Svetec Luka, Gorup

Josip. — Razun teh sta dobila dr. Šust 11, dr. Gregorec 11 glasov.

Ker ni bilo nobenega predloga več, konča g. predsednik zbor.

Slovstvene stvari.

Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse.

Lansko leto je dotiskano veliko delo našega po vsem učenem svetu slovečega rojaka, namreč „Vergleichende Syntax der slavischen Sprachen“ (Wien, Braumüller, 1868—1874, 896 strani). Z njim je na svetlo prišel že tretji del primerjajoče slovnice slovenske ter manjka še samo knjige učeče „die Bildung der Stämme“.

V sintaksi Miklošič postavlja pravila ter jih potrjuje vselej s primeri (po tem le redu) vzetimi iz staroslovenskega, novoslovenskega, bolgarskega, hrvatskega, srbskega, maloruskega, ruskega, českega, poljskega, gornjeluziškega slovstva, dostavlja je kjekod še pravila v drugih bodi sorodnih bodi tujih jezikih veljavna.

Da se ogromna ta tvarina vsa zmore in ovlada, a debelina knjige vendar ne prestopi vseh primer, k temu se pač hoče bistrega uma in rezne logike. Zato se pa Miklošičeva sintaksa po obsegu ne strinja popolnem z drugimi tega imena izdelki, kajti ona na pr. o stavkih in njih vezanji, in tako tudi o besednem redu posebej nič ne govori. Samo mestoma po knjigi, kakor na pr. govoreč o rabi časov pri glagolih dovršnih in nedovršnih jemljó se v misel stavki odvisni it. in v oddelku o enklitičnih pronominalnih formah stoji med drugimi i pravilo segajoče v nauk o besednem redu: da se namreč stavki le s polnimi formami začenjajo in ne s temi brezglasnimi prislonjenkami.

Sintaksa uči: I. čemu so različni našega besedstva razredi, t. j. čemu služijo: samostavniki, pridevniki [v dodatku se tu razpravlja genus i numerus], številniki, zaimki (in člen), prislovi (in predlog), vezniki in glagoli; II. čemu so besedne oblike, t. j. čemu služijo padeži in kdaj kateri stoji, in oblike, po katerih se glagol pregljbe (razni časi in nakloni in glagolski samostavniki).

Strogo logična razvrstitev gradiva mora dobro deti vsakemu, kdor je vaje znanstvenega obdelovanja predmetov; ali knjiga ta ima vrh tega toliko kratkoma in jedernato sicer izraženih, a do same jezgre današnjega jezikoznanstva posegajočih napotil, kako naj si tolmačimo postanek te ali óne oblike in rabe, da se je bode iz dna učiti zlasti vsakemu učitelju slovenščine, kateri se hoče popeti na znanstveno stališče.

Tudi „Novicam“, če prav se jim manj prilegajo učene elukubracije, mora vendar z drugega razloga ta reč biti zanimljiva.

V njih je pred tridesetimi leti bil za veljavo slovenskega imena ves goreči pesnik naš Koseski zapel:

Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo,
Kar je najetiga v njem, dajte sosedu nazaj.
Kinčite ga iz lastne moči, iz lastniga vira,
Jasno ko struna bo pel, zvonu enako donil,
Pričal vašo modrost na desno, na levo narodam.

Po teh naročilih vsegdar zvesto delaje, [— in da ne brez vspeha, to očitno kaže današnja slovenščina skrbneje pisanih sestavkov, primerjana z „okorno besedo detinstva“ iz dobe gori omenjene, ko smo še s Ferlanovo pinjo in ne vem več čigavim kolovratom „v caker hodili“ —] bodo „Novice“ i tu najpred poprašale po dobičku za oliko mile slovenščine, s katerim se utegnemo okoristiti iz te Miklošičeve knjige.

Tukaj naj povem pred vsem drugim, kar sem jaz, čitaje sintakso, na to stran sploh opazil, namreč: da

se — v veliko govoreč — vsi slovanski jeziki za čudo vjemljejo v pravilih, da torej, — ker imajo že vsak svoje dobre slovnice, — ne more ni Slovenec v nji najti mnogo novega. Ako se pa kje pokaže kaka važna razlika bodi v enem in istem jeziku, bodi v dveh jezikih, če primerjamo enega z drugim, ter bi mi želeli vedeti, katero je vendar bolje, tu nam knjiga le prerada pušča pravdo nerešeno, navajaje zgolj primerov za eno in drugo in zadovoljujoč se z nalogo poročevavca. Le redko kdaj ti bode odrešito povedala: to je italijanizem, to je germanizem; kakor na pr. uči, da je napačno govoriti: za da se piše, ali pa: premajhen s'mi za hoditi, pretežek s'mi za nositi, tako tudi, da po germanizmu diše slovenske, česke in poljske fraze: ob kaj priti, pripraviti, djati; ali pa: kaj je to za knjiga? ali pa slov. obhajati spomin.

Nasproti ima, — da le en primer povemo, — pravilo, da akuzativ s predlogom v pomeni dele, na katere se kaj deli, ter brez druge opombe našteva neke primere, namreč 3 iz stare, 1 iz nove slovenščine in 1 iz srbsčine; a pri akuzativu s predlogom na ponavlja to isto pravilo in ga podpira z več nego 30 primeri iz raznih slovanskih jezikov, kar človeka prepričuje, da je tukaj samo in edino pravilno pisati: na (toliko delov). (Dalje prihodnjič.)

Slovansko slovstvo.

* „СРБАДИЈА, ilustrovan list za zabavu i pouku“, ki izhaja v Beču v srbskem jeziku, se sme po pravici prištevati onim časopisom, o katerih velja prislovica: „omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.“ Temu jasna priča je zopet najnovejši 6. zvezek, ki se odlikuje tudi z mnogovrstnimi krasnimi podobami, ki so: „Karlovac“, „Serežanski oberbaša“, „Ruska seljačka kuča na svetskoi izložbi v Beču“, „Misirska zgrada na svetskoi izložbi v Beču“, „Vlazak v plavu pečinu“, „Petrova cerkva v Rimu“, „Na Dunavu od Pasave do Beča“; poslednja velika slika obsega 19 manjših podob in pa večo podobo mesta Dunajskega; manjše podobice pa so: Pasava, Linc, Melk, Grajn, Perzerbaig, Vaidenek, Šönbüchel, Savingštajn, Direnštajn, Agštajn, Krems, Klosterneuburg itd.

* Odbor družbe sv. Mohora je, kakor „Besednik“ piše, sprejel rokopis kmetijskega dela pod naslovom „Umni sadjerejec“ od gosp. Franceta Kuralta, profesorja na deželni kmetijski šoli v Gorici, in določil, da pride precej obširna in temeljito izdelana knjižica brž potem na svitlo, ko bode zadnji snopič „Umnega kmetovalca zapustil tiskarno. Čitateljem „Novic“ je g. Kuralt že več let znan kot strokovnjak na polji kmetijskem, ki zraven izvrstnega profesorja g. Povše-ta vspešno deluje na deželni kmetijski šoli Goriški.

Spomini na deželni zbor Kranjski.

Govor dr. Janeza Bleiweisa

(v seji deželnega zbora Kranjskega 10. maja t. l.)

vtemeljevajočega svoj predlog postave zadevajoče nauk slovenskega jezika na c. k. viši realni Ljubljanski.

§. 21 opravnega reda daje mi nalog, dokazati nujnost tega predloga, ki ga je gospod predsednik ravnokar čital.

Slavni zbor! jako lahko mi je dokazati nujnost svojega predloga, in to iz dvojnega obzira. Prvič iz tega, da naše zborovanje je kmalu pri kraji; dnevi našega zborovanja so štet, in drugič se nujnost podpira iz stvari same. Če pogledamo tako zvani „Jahres-

bericht der Staatsoberrealschule in Laibach“ od preteklih treh let, posebno pa od preteklega leta, vidimo, da slovenski naš jezik je popolnoma prognanec iz realke. Jezik deželni životari tam le še iz milosti takih starišev, ki še dopuščajo, da se njih otroci slovenščine učé.

To, gospôda moja, je dvojni razlog, ki mislim, da je tako prepričalen, da je nujnost dokazana. Letos gotovo ne, ali saj brž ko ne, ne bomo dosegli tega, da se odvrne ta v nebo vpijoča krivica; treba toraj, da se prihodnje leto ona zopet ne povrne, da že sedaj ukrenemo postavo, ki odvrne to sramoto naši deželi.

(Ko je deželni zbor pritrdil nujnosti predloga, je dr. Bleiweis vtemeljevanje nadaljeval tako-le:)

Jaz sem že poprej omenil, da je slovenski jezik iz realke naše skoraj popolnoma prognan. Dokaz avtentičen temu je „Jahresbericht der Staatsoberrealschule in Laibach für das Jahr 1874“. — Gospoda moja! če pogledate na stran 17. tega šolskega letopisa pod rubriko „Obligate Gegenstände“ in pa „wöchentliche Unterrichtsstunden“ od 1. do 7. razreda, našli boste čudno prikazen. Slovenski jezik stoji namreč med obligatnimi predmeti in po vseh razredih po tri ure na teden, al te številke (trojke) so oklenje med srpke (Einklammern), to se pravi: obligaten je ali pa ne; če hočeš ali pa nočeš! Razjasnilo tej čudni prikazni, ki je na celi tej strani pri nobenem drugem nauku ne najdemo, pa dobimo, če pogledamo, kaj vodstvo piše v tako zvanem „Lehrplan“. Tam nahajamo te-le besede: „Die in der Ministerial-Berordnung vom 8. Oktober 1871 Z. 10456 provisorisch verfügte Theilung der 1. und 2. Klasse in je zwei Abtheilungen mit slovenischer und deutscher Unterrichtssprache wird mittelst des hohen Erlasses vom 20. September 1873 Z. 8172 außer Kraft gesetzt und angeordnet, daß vom Schuljahre 1873/74 angefangen in allen Klassen der Parallel-Abtheilungen die deutsche Sprache als Unterrichtssprache gebraucht werde.“ In predzadnji odstavek pravi: „Die slovenische Sprache war für jene Schüler ein obligater Gegenstand, deren Eltern oder Eltern-Stellvertreter dies ausdrücklich verlangten.“

Tako se ukazuje, gospoda moja, v deželi, katere ogromna večina je slovenska, in kateri je materni jezik slovenski jezik! Še huje pa se ta prikazen s tem ilustrira, da brž pozneje beremo to-le: „Die italienische Sprache war für alle Schüler obligater Lehrgegenstand.“ (Klicí na levi: Čujte!) Gospoda moja! kdo more to brati in ne bi ga zgrabila nevolja, da je deželni jezik manj nego tuj jezik, ki je od tretjega razreda naprej obligaten! Mislim, da je dolžnost deželnega zbora, da ne molči o taki prikazni.

Če dalje to, kar vodstvo piše o tako zvanem „Lehrplan-u“, malo bolje pogledamo, vidimo, da se nekaj, kar smo prejšnje čase zmerom slišali, v tem članku ne nahaja več, namreč to: „pa nimamo učiteljev, ki so slovenskega jezika zmožni.“ Ta tožba, ki je bila poprej zmirom na dnevnem redu, je zdaj potihnila, ker se zmožnih učiteljev obilost ne dá več tajiti. Al zmirom se čujejo druge litanije, in to take litanije, da se čudim, kako ministerstvo samo more kaj tacega govoriti, ki mora vendar vedeti, da je mnogo slovenskih knjig že samo potrdilo za učne knjige na srednjih šolah. O ministrovem ukazu beremo: „Der Mangel an Schul- und Übungsbüchern für den Unterricht mittelst slovenischer Sprache und der noch größere an Hilfsbüchern oder einer verwandten, den Schülern anzuempfehlenden Lectüre in dieser Sprache“ itd. Zopet tista tožba, ki zmirom ostane, če bi tudi cele goré slovenskih knjig imeli!

Naj le na kratko omenim, kar zadeva slovenščino v tem obziru, kako da ministerstvo ignorira to, kar je samo potrdilo. Imamo na pr., od ministerstva potrjeno

domačega zavoda ne zapustili, smemo se res nadjati, da ta naš zavod res ob kratkem krepak postane, kakor tudi g. Jan. Bleiweis to izgovarja, ki zaupnico predlaga zdajšnjemu vodstvu banke s tem, da soglasno predloženi račun potrdi, kar se je zgodilo.

Potopisne črtice.

Potovanje zarad naselitve v Slavonijo.

Popisal O. Duler iz Kaplje na Koroškem.

(Konec.)

Kar §. 15 govori, tudi je vse resnično. Oni naseljenci so iz raznih krajev: iz Ogerskega Slovaki, Čehi, tudi je par Kranjskih družin, so prav dobri ljudje; dve hiši sem obiskal, pa so mi povsodi postregli, donesli so rakije (slivovice), domačega kruha, kateri je večidel ržen z malo turšice pomešan, deloma pa tudi pšeničen, potem mesa, pogače itd., vse brezplačno. Zadnji večer sem moral dovoliti, da sem pri nekem naseljencu prenočil, ki mi je jako dobro postregel, zvečer z vinom, zjutraj pa s slivovico in špehom, pri odhodu mi je pa rekel: „a sada beži do kuče, i gledi, da dojdeš do Slavonije; tu češ jako bolje živeti nego u Kranjsku; z Bogom, srečan put!“

Resnično je tudi, kar pravi §. 16. Farna cerkev za naselbine je le pol ure proti jutru oddaljena; pa tudi v naselišču samem je že prostor odmenjen, kjer se bo mogla katoliška cerkev staviti (sedaj stoji na onem mestu velik križ s podobo Zveličarjevo in Žalostne Matere božje iz pleha; tudi je svetilnica na križu napravljena). — Ravno tako je tudi za protestanško cerkev prostor, kjer imajo sedaj na vzvišenem lesenem odru majhen zvon, s katerim se k molitvi opominja, in katerega jim je njihov pastor omislil. Tudi je skrbjeno za šolsko hišo.

O čemur §. 17. govori, to, mislim, bode vsak sam za se najbolje razsodil. Naj omenim le na kratko, da gosp. ravnatelj je pošten in vsega zaupanja vreden mož. Drugi naseljenci so mi pripovedovali, da je revnim naseljencem, ko so prišli, na razne načine dosti pomagal; posodil jim je semena, turšice, krompirja itd., celó v denarjih jim je iz zadrege pomagal (ali samo na njegovo dobroto se mi predrzno zanašati ne smemo); gosp. ravnatelj mi je zagotovil sam (zakaj mudil sem se pri njem več ko dve uri), da bo skrbel za naseljence po očetovo; dal bode raznega zaslužka, ženskam in otrokom dela zmožnim na svojem polji, okopavanje turšice in krompirja, žetev, potem mlatev itd., ravno tako tudi možakom pozimi dosti zaslužka v grajščinskih gozdih, kjer se napravljajo drva in doge za kupčijo. V kratkem bo menda tudi železnica v one bližnje kraje dodelana, potem, mi je rekel gosp. ravnatelj, bomo stavili žage, da bomo tudi mi svoj les v kupčijo spravili, zakaj mi imamo še gozdov, v katerih še ni bila nobena sekira, — in imajo velikanske prostore, kajti grajščinskega sveta je še čez 45.000 oralov.

Dragi mi Slovenci! h koncu svojega potopisa omenim še to, da, kdor na Kranjskem ali Koroškem ima slabo zemljo, da mu še za njegove potrebe dosti ne rodi, in kdor ima namen, tu svoje poslopje si popravljati ali novo staviti, ta najbolje opravi, da svoj kos zemlje prodá in se v Slavonijo preseli, kajti tam zemlja dobro rodi, najbolje plenja pšenica, navadno daje deseterni pridelek, pa še više, tudi dvanajst- in trinajsterni.

Popraševal sem tudi po žitni ceni, in zvedel sem sledeče: pšenica veljá vagan 2 gold. 80 kr., rž 2 gold., koroza 1 gold. 80 kr., krompir je lani bogato obrodil

in se dobí po 30 in 40 krajc. vagan. — Kaj pa je boljega kot po ceni kruh jesti!

Zberimo in združimo se skupaj in na spomlad konec marca ali začetka aprila hajd v Slavonijo, do tistega časa pa še lahko vsak svoje reči v red spravi.

Preseljevanje bi nas ne stalo silno veliko, oseba stane od Ljubljane do Siska 4 gold. 83 kr., blaga pa, ko bi nas več skupaj bilo, bi lahko cele „vagone“ vzeli, od Siska dalje, mi je pa gospod ravnatelj zagotovil, da naj mu le pišem in on bode poskrbel, da bodo prišli vozniki iz Slavonije do Siska, in nas bodo prepeljali za nizko plačo, da nam ne bode treba v Sisku voznikov iskati, kar bi nas se vé da više stalo.

Tam bodemo lahko celo ulico posedli in bodemo sami svoji pri svojih, Slovenci pri Slovanih, pri Hrvatih naših bratih, — tam si vsakdo lahko, kolikor hoče in kolikor njegovo premoženje dopušča, dobre in rodovitne zemlje omisli, — po svoji želji hišico postavi itd.

Kar se pa varnosti tiče, naj bode vsak brez skrbi; jaz sem čisto sam potoval, pa mi ni nikdo nič žalega prizadjal, temuč povsodi sem bil prijazno sprejet in dobro postrežen.

Kdor bi še hotel kaj več o tem pozvedeti in se posvetovati o preseljevanji, naj mi piše, jaz bodem vsakemu povoljno z odgovorom postregel.

Bratje Slovenci! tam v Slavoniji še ležijo neizmerni prostori neobdelane zemlje, kjer še veliko koscev kruha spi in pričakuje delavne roke, da ga zbudi, tam bodemo dosti žita pridelali, da ga bodemo lahko našim bratom Kranjcem in Korošcem po ceni prodajali. Naj še omenim, da tam bode vsak lahko oral, da se bode smejal, ker nisem videl nobenega najmanjšega kamna. Na noge Slovenci! časa je še dosti. *)

Slovstvene stvari.

Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse.

(Dalje.)

Predno prestopim k posameznim posnetkom, tičočim se nekih vprašanj, ki jih naše slovnice ali celó ne omenjajo, ali ne dovolj odločno rešujejo, vredno je pogledati, kako slavni naš učenjak, kateri se že čez 35 let toliko uspešno bavi s slovenščino, posamezne besede zlasti slovenske piše, ker je tudi o tem med nami zavladovalo grdo razkolništvo. Iz staroslovenskih pismenk je pridržal in rabi pri staroslovenskih, bolgarskih in ruskih besedah samo ѣ (jer) in ѣ (jerek), sicer pa izhaja s česko-slovenskim in dvema poljskima, pismo ѣ (jeri) z y, ѣ (jat) z ê, a e, ia je, a a, ia ja. Piše torej staroslovenski, na priliko: osmь desetь i četvoro dětij. Imajštimъ na nъ nadežďa. V novoslovenskem piše ê in ô povsod, kjer ima staroslovenščina ѣ, oziroma a, ter rabi k večjemu še oster náglas, kjer ga je treba. Piše torej na pr. rêšenih je petero; ljudi (ne: ljudij, ker to bi ne bilo novoslovenski) cêla drhal se je nateplo; kraljéva oblast; družina sô mu nezvêsti (iz Metelk. 224, vendar je Mikl. držina popravil v družina); ple-savki ustreči, skušnjavec, ne bo ga gasivca, koga ste mi dali rajavca, malo ga je mar zasmehovavcov; griž-ljaj kruha; Bog ju (s pristavkom: starosl. jeju, a ne ja, kar nekateri prodajejo za dobro slovensko blago) pahne iz raja; iz ust vêdêti; s svojimi vred; nêsem (nisem), nêmam; med, izmed; junaški, in ne: junašk; konec vasi stoji lipa; noter gre, dol prileti (in ne: notri,

*) Srčen pozdrav g. Steinu, ravnatelju in inšpektorji, tudi g. logarju Bivol-u v Poljani. Pis.

doli, ker tukaj mora stati akuzativ, in ne lokal, kar sta notri, doli); povsod dosledno: djati (večkrat s pristavkom: starosl. dĕjati, kar bi ne imelo zmisla, ako bi tudi novoslovenski infinitiv tega glagola imel 3 zloge); gasnoti, venoti, sklenoti (kar je z ozirom na staroslovenski in srbski jezik in pa na vzhodne Slovence gotovo pravilneje nego če pišemo: skleniti, ganiti, in še le kdor piše infinitiv na noti, ta sme v participu po staroslovenskem vzoru pisati: sklenen, ker se dela po infinitivu) itd.

* Eni se nekih besed in rekov ogibljejo, češ (po Mikl. = hočeš), da so slovenizmi najbrže tujega izvira, a Mikl. sintaksa jih odobruje ali vsaj brez prigovora v misel jemlje. Sem spadajo: lê, — le idi; le godci godite, besedica ta se nahaja v poljskem z enakošnim pomenom (na pr. robił, by le odbić = delal je, da bi le dogotovil), v hrvaškem in srbskem jeziku pa z nekoliko premenjenim pomenom; — predlog zastran, podpiran po slovaškem strany; — kruh za po poti, hrastov za čez morje; — nečemo jih starih bab, ni je boljše prilike; — sama nedolžnost ga je bila; — treba je, treba je bilo (tudi v českem in poljskem jeziku); — predlog znotre, znotri (innerhalb), na pr. znotre zida. Imaš storiti, pisati za: du sollst thun, schreiben, nahaja se tudi v hrvaški, maloruski, česki in poljski knjigi; čemu bi se ne smelo i slovenski tako pisati? — Da se pri apoziciji kjekod samo en samostavnik sklanja, a drugi ne, na pr. gospod Bogu, i. t., to potrjujejo tudi primeri iz drugih slovanskih jezikov.

* Nasproti Miklosič sumi, da je navada, pri pridevnikih in zaimkih v ednini rabiti ženski spol ondi, kjer drugi jeziki imevajo srednji, laškega izvira. Na pr.: Ta je bosa; taka je, lepa je ta. Res je, da se nič kaj lepo ne podajajo primeri, ki jih ondi dalje navaja, kakor: Estro je bleđa obšla. Caharijova je nar prva bila, Bogu čast in hvalo dati. Kako neumna je torej ta skušnjavcova itd. Pretirati se ne sme nobena reč. — Ali če se ozrem na to, da Mikl. sam tudi enake primere iz srbskega, ruskega, českega in poljskega jezika našteva, da zlasti Poljaci prav pogostoma takó pišejo in da si misel prav lahko dopolnimo z besedo: reč ali stvar, težko mi je pristati na misel o italijanizmu. (Dal. prih.)

Spomini na deželne zборе.

Iz deželnega zbora Kranjskega.

Debata o dr. Bleiweisovem načrtu postave zastran nauka slovenskega jezika na Ljubljanski realki

v 14. večerni seji 13. maja t. l.

Podali smo našim čitateljem v št. 21 govor dr. J. Bleiweisa, ko je vtemeljeval svoj načrt postave zastran nauka slovenskega jezika na Ljubljanski realki, ter poročali v 21. listu „Novic“ na kratko, kako je ta predlog nasprotno stranko hudo razkačil; naj danes nekoliko obširneje spregovorimo o celi dotični debati.

Omenili smo že, kako so se poslanci Deschmann, vitez Gariboldi in pl. dr. Schrey na vse kriplje trudili, da bi bili pokopali dr. Bleiweisov predlog, al kako puhli so bili ugovori navedenih treh poslancev, se bode lahko razvidelo iz sledečih govorov:

Najprej je dr. Zarnik spodbijal govornike nasprotno stranke blizo tako-le: Mi stojimo na slovanskem, Vaša stranka pa na nemškem stališču; tu ni nobenega pogajanja; drug družega prepričali ne bomo, ako človek živi na slovenski zemlji, pripelje ga, če ne

dolžnost, vsaj čut na to, da na domačince ozir jemlje; in v čem neki se izjavlja narodov živelj kakor v jeziku? Ravno jezik narodov naj se spoštuje; na to gredó vsi narodi; tega se Deschmann prepriča osobito lahko pri Madjarskem narodu, ki v tem oziru vse meje prekoračuje in še tujcem svoj jezik vsiljuje. Mi pa v navedenem predlogu zahtevamo le to, da se slovenščina vsaj kot obligaten predmet uči; to je tako siromašen predlog, da ga mora vsakdo podpirati, kdor koli ne nasprotuje načelom ravnopravnosti. Večkrat se je očitalo, in to po pravici, da se slovenski jezik zaradi tega ne vvede v ta ali oni urad, ker uradniki slovenščine ne znajo; to, gospoda moja, je „circulus vitiosus!“ po šolah se jezik ne uči, ker ni obligaten, v urade se ne vpelje, ker ga uradniki ne znajo. Govornik razjasnuje dalje, kako je slovenski jezik naši mladeži za bodočnost važen, kajti akoravno slovenščina ni kulturni jezik, je vendar dokazano, da, če se kdo enega slovanskih jezikov temeljito nauči, za česar se ve da več let potrebuje, potem je sposoben vsako drugo slovansko narečje razumeti, in če le kratek čas biva z drugimi Slovani, nauči se prav lahko vsako drugo slovansko narečje. S tem pa imajo realci največ praktično korist, kajti oni ne bodo iskali služeb tam kje v Württembergu ali Westphalnu; ondi je „Ueberproduktion an Intelligenz“, naši tehniki, ako si hočejo kruha služiti, gredó v slovanske kraje in marsikateri tehnik se je že kesal, da se ni vsaj enega slovanskega narečja naučil. — Prejšnji čas smo več zahtevali; zahtevali smo, naj je slovenščina učni jezik v srednjih šolah; zdaj smo odjenjali od tega, mislé, če je vlada le količkaj poštena v narodnem smislu, mora nam vsaj to dovoliti, in če nam tega ne potrdi, potem vemo, da nimamo od vlade o narodni ravnopravnosti prav nič pričakovati. Govornik se konečno sklicuje na člen 19. temeljne postave ter reče, da nesrečni člen 19, kakor ga je dr. Bleiweis imenoval, tudi jaz tako imenujem zavolj tega, ker je ostal za nas samo na papirju; al, gospôda moja, člen 19 je temeljni zakon (Grundgesetz) in k vsakemu takemu je treba izpeljevalnih zakonov narediti, in zaradi tega zahtevamo, da bi se vendar enkrat naredila narodnostna postava; žalibog, da vlada noče o tem nič čuti. — Potem govornik tudi iz didaktičnih obzirov dokazuje, da je predlog dr. Bleiweisa opravičen, ter konečno pravi, da je največi „nonsens“ ta, da se v Ljubljani slovenski učenci slovenski jezik učijo z nemškim učnim jezikom in to na celi realki. (Pohvala na levi.)

Potem je Horak v daljšem govoru zagovarjal načrtano postavo zlasti z ozirom na obrtnijski stan.

Po končani debati je še dr. Bleiweis kot poročevalec načrtano postavo zagovarjal ter ugovore nasprotno stranke spodbijal tako-le:

„Naj mi slavni zbor ne vzame za zeló, ako res že truden večletnega pravdanja za pravice slovenskega našega naroda v šolah in cesarskih uradnijah, le prav na kratko odgovorim ugovorom, spomenivši se pregovora, ki ga je g. Dežman omenil, da „čas je denar“. Gosp. Dežman se sicer tega pregovora sam ni držal, ampak na dolgo in široko je razkladal vse to, česar so že vse stene naše zbornice impregnirane še iz poprejšnjih let. (Dobro! na levi.) Kar je novega povedal, bom skušal ovreči in nasprotno dokaze navesti.

Ko sem predlog prinesel v slavno zbornico, sem rekel, da je to le postava v sili „Nothwehrgesetz“. Slovenec je potrpežljiva duša; to kaže povsod; al če tako v sramoto pridemo, kakor je to zdaj v naši realki, je to vendar presilno, in zato smo se oglasili. Ko bi bili predlagali, da se ima na realki v slovenskem jeziku učiti še kak drug nauk, takrat bi bili morda ugovori današnji na pravem mestu; al to, kar predložena po-

torjev volitve. Izvoljeni so bili izmed 346 oddanih glasov gg.: dr. J. Bleiweis (346), J. Tušek (346), Vavrū (346), Ravnikar (346), Wiesthaler (346), dr. Ulaga (346), grof Barbo (345), F. Stegnar (345), Urbas (344), Svetec (341), Gorup (333). Razun teh so dobili dr. Šust 11, dr. Gregorec 6 glasov itd. Odbor potrudi volitve, ker so se popolnoma pravilno vršile. Tajnik naznanja, da se je g. Fr. Ravnikar odpovedal odborništvu, ker je z drugimi deli preobložen. Odbornik Marn omeni, da se je letos zato tako malo Matičarjev volitve vdeležilo, ker se je premalo vabil bilo razposlalo ali pa prepozno. Tajnik reče, da mu rajni predsednik Costa nikoli ni povedal, da bi se bila kedaj povabila razpošiljala. Mislil je toraj on, da je dovolj, ako se čas občnega zbora po časnikih naznani; dal je sicer nekoliko sto vabil na svojo varnost ali nevarnost pri Blazniku tiskati, katera vabila je on poslal bil gg. poverjenikom večih poverjeništev; da bi pa vsacemu Matičarju posebej povabila pošiljal, to — si je mislil, bi prizadelo Matici preveč stroškov. — Odbornik Svetec reče: Vzrok temu, da se je tako malo glasov oddalo, je bil edino le ta: ker tega ni trebalo, saj ni bilo nobene agitacije od nasprotne strani. (Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse.

(Dalje.)

* Splošno pravilo veli, da se pridevniki i posamič stoječ vjemljejo v spolu in številu s svojim samostavnikom. A kadar je govorjenje o dveh takih samostavnih, ki pomenita živi bitji različnega spola, tedaj se proti temu pravilu rabi pridevnik srednjega spola, na pr. vsako edinih tičev je letalo po zraku (Ravnikar. Zgodbe sv. pisma). V srbski pripovedki: zapitaju (vprašajo) jedno drugoga (namreč: medved, svinja i lisica). Nači češ ih oboje jedno do drugoga mrtvo. Težje, mislim, posnemali bi mi primere, kakor na pr. ta srbski: Tu četeri bijahu vojvode, jedno Petre a drugo Milošu; ali pa poljski: Jedno z rodzicow stracić (eno starišev izgubiti, = enega izmed starišev).

* Pomoti je najbrže pripisovati, če Miklošič v Metelk. slovnici str. 242 stoječi primer: platno je lepo, katerega smo včera kupili, razume kakor da bi današnji Slovenci sploh takó govorili ter v akuzativu rabili pridevnik moškega namesto srednjega spola. V srednjem spolu se ne ločimo od drugih Slovanov, a ločimo se pri samezno stoječih pridevniki in zaimkih moškega spola v akuzativu edinega števila, če se nanašajo na neživo stvar. Mi pravimo, na pr. Kje imaš klobuk, katerega sem ti posodil? a po zgledu drugih Slovanov bi se moralo reči: kje imaš klobuk, kateri sem ti posodil?

* Po primerih iz drugih slov. jezikov vzetih bilo bi pisati: Jožef z Nikodemom sta odšla (= Jožef in Nikodem sta odšla). Mož z ženo sta živela. Oče z materjo spita v hladni zemlji. Sosed s hlapcema delajo v gozdu.

* Ločivni številniki (num. distrib.) se nanašajo na toliko različnih (posebnih) množin, kolikor jednic imajo v sebi, na pr. dvoji ljudje, recimo: meščani i kmetje. Odsekali so mu oboje prste (to je ročne in nožne). Napravljen je mir med obojimi (to je med obema strankama; med obema, pomenilo bi dva človeka). Ona je troje snubce imela (ker je namreč vsak snubač nekoliko spremljavcev imel). Zagrmé oboji topovi (t. j. z obeh strani). — Ločivni številniki se tudi rabijo, kadar govorimo o številu miselnih (abstraktnih)

reči, na pr.: Trojo krivico delaš. Dvojna dobrota božja. Oboja misel je slaba. Troje misli me mučijo. Dvoji blagoslov, dvoji krst; dvoji pomen, dvoja žalost itd.

* Slovnica uči, kdaj se piše povračavni zaimsek se in dotični svojivnik: svoj. V drugih jezikih, zlasti staroslovenskem ima svoj tudi pomen latinskega pridevnika: proprius ali nemškega: eigen, ter se rabi brez ozira na subjekt. Vsakemu svoje. Pa tudi na pr. svoja usta (dein eigener Mund) so te obdolžila. Sampsona je svoja žena pogubila. Storitikaj o svojem času. Bolje je svoje jajce nego tuja kokoš. — Subjekt, ki tiči v infinitivu, — če je različen od subjekta v stavku, — tukaj nima vpliva; na pr.: Kralj ga ukaže pred se pripeljati (= ukaže, da ga pripeljejo pred-nj). Vidijo rajdo tujih kupcev proti sebi priti (= da idejo proti njim). Glej Metelk. slov. str. 228. Težja je razsodba zastran subjekta v participu, kadar se namreč stavek s pomočjo participa okrajša in takó pride v področje subjektu glavnega stavka ter se razmerje zaimka predrugači. Stavek: „izpolnjujem dolžnosti, ki so mi naložene“, okrajšujejo eni: izpolnjujem naložene si dolžnosti (ali tudi: sebi naložene dolžnosti), drugi pa: izpolnjujem naložene mi dolžnosti. Po glavnem pravilu bilo bi prvo prav, in ne drugo. In če staroslovenski prevod mesto (Jan. 1, 47): Vidêv Isus Natanailê grêdašta k sebê primerjamo s slovenskim: Jezus je vidil k sebi priti Natanaela, moramo priznati, da če je poslednje prav, lahko je i prvo. Ali Miklošičeva sintaksa ima po onoliko primerov za eno in drugo, torej še vedno — sub judice lis est. Slovenci, ako se ne motim, dajemo prednost poslednjemu načinu ter bi tudi rekli po staroslov. zgledu: Obrnivši se k idočemu za njim ljudstvu reče. (Dal. prih.)

Politične stvari.

„Mlado“- in „Staročehi“.

(Konec.)

Nekdanje prednosti in pravice srednjeveškega plemstva — nadaljuje Palacky svoj spis — so pri nas za letom 1848 popolnoma odpravljene in to ne morda po zaslugi „mladočehov“, marveč le po našem osebnem prizadevanji, in ravno za to dôbo je zadobila po nas takrat ob enem priborjena demokratična enakost pred postavo neprikrajšano veljavnost tudi v javnem življenju, vsaj meni ni znano, da bi si kdo izmed nas stanovske predpravitve nazaj želel.

Razdraženost in vedno hujskanje na plemstvo naše se mi zato ne zdi toliko znamenje svobodomiselnosti, kakor marveč nevošljivosti zarad tega, ker je plemstvo bolj premožno in morda tudi bolj omikano; morda pa to hujskanje ima še zavržljivejši cilj, namreč po hujskanji tega in sumničenji družega stanú med narodom razpor širiti....

Kaj pa naj rečem o agitaciji zoper duhovski stan sploh, ki se kaže že v navadnem zaničljivem priimku „klerikalci“? Ta agitacija izvira iz Dunaja, iz očitnega sovraštva judov do krščanstva sploh, od tod se je zatrosila na Česko. Kaka krivica se s tem duhovščini naši dela, tega mi ni treba na široko razkladati, saj bo vsacemu znano. „Nar. Listy“ so ostrašeni po glasni nevolji velike večine naročnikov zarad takega početja nekoliko ponehali hvalisati nevero in brezboštvo, al „klerikalstvo“ je v njihovih očéh ostalo vedno še slaba reč, ki je vredna zasramovanja in posmehovanja. No, se vé da, ko bomo vsi molili modérnega teleta in bo zatrta staročeska vera in vraža in nas ne bo nihče več k pobožnemu in pravičnemu življenju priganjal, potem

sme odstopiti, kedar bi za zdravja volja to za potrebno spoznal.

Prof. M. Pleteršnik se je tudi branil prevzeti podpredsedništvo, pa ga po vsestranskem prigovarjanji naposled vendar prevzel. Gosp. P. Kozler je brez ugovora ostal na mestu prvega podpredsednika.

Dosedanjega blagajnika gosp. Ivana Vilharja je volil odbor per acclamationem še nadalje za blagajnika.

Potem je prišla volitev tajnika na vrsto. Dr. J. Bleiweis, ki je zdaj mesto predsedstva prevzel, pravi, da pride največ in najzamudnejših del tajniku v dolžnost; zatorej praša dosedanjega tajnika prof. Tuška: hoče li on še nadalje opravljati tajnikova opravila? Tajnik odgovori, da vendar še prevzame tajništvo zato, ker stanuje zdaj v Matični hiši in mu je vsled tega posel mnogo olajšan. Potem stavi predsednik volitev tajnika na glasovanje, in izbran je bil soglasno za tajnika dosedanjega Matični tajnik prof. J. Tušek.

Za druga opravila je tudi soglasno pridržal odbor vse dosedanje gospode upravnike; bil je namreč za knjižničarja izvoljen prof. Vavrů; za pregledovalca računov dr. Zupanec, za ključarja Fr. Sovan stareji in dr. Strbenec.

4. Prestopilo se je potem na volitev odsekov.

a) Gospodarski odsek ostane, kakor je bil.

b) Odsek za narodno blago se združi z odsekom za izdavanje knjig, ki se dopolni tako, da pride vanj mesto dr. Coste prof. Wiesthaler, ter da se pomnoži še z gospodom Stegnarjem in Urbasom.

Jako važni predlog podpredsednika prof. Pleteršnika, predlog namreč: naj se odsek za izdavanje knjig razdeli na tri pododseke: 1) za jezikoslovje, 2) za zgodovino, 3) za realne predmete — se v tej seji ni mogel konečno rešiti ter po nasvetu predsednikovem odložil se na sklepanje v prihodnji odborovi seji s tem dodatkom, naj se odsek za izdavanje knjig pred vsem konstituiraj, to je, si svojega prvomestnika, namestnika njegovega in pa zapisnikarja izvoli, potem prof. Pleteršnikov predlog v prevdarek vzame in o njem v prihodnji odborovi seji poroča.

5. Gospé Scholmajerjeve ponudba, naj bi Matica iz zapuščine dr. Costove kupila slovenske knjige, izročila se je v pretres odseku za izdavanje knjig. Ta je pozneje iz svoje skupščine izbral gg. Vavrů-a in Wiesthalerja, da pred vsem drugim pregledata knjižnico, ter odboru o tem prihodnjič poročata.

6. Gledé pisma mestnega magistrata, naj bi Matica nekoliko donesla za nov trottoir pred svojo hišo na Bregu, sklenilo se je, da se bo z dr. Poklukarjem pomnoženi gospodarski odsek o tem posvetoval. *)

7. Gosp. Tomšiča je odbor prosil, da naj bi nadaljeval po dr. Costi začetno in do leta 1874 nadaljevano bibliografijo slovensko, ter da bi izročil Matičnemu „Letopisu“ za 1876. leto slovensko bibliografijo za 1874. in za 1875. leto. — Gosp. Tomšič je to delo prevzel.

8. Ko se je še sprejel prof. Marnov nasvet: naj bi Matica dajala marljivim učencem srednjih šol darila iz svoje knjižne zaloge, je končal predsednik današnje odborovo sejo.

Podučne stvari.

Loterija — bedarija!

Da je ta napis resničen, hočemo dokazati s številkami, pa nobena loterijska sestra in loterijski brat naj

*) Sklep je bil ta, da bo Matica dala $\frac{2}{3}$ stroškov za trottoir pred svojo hišo.

ne misli, da so te številke le izmišljene; rečemo jim, da so do pičice resnične, ker so vzete iz računov c. k. finančnega ministerstva.

Poslušajte tedaj!

Leta 1869 je bilo po vsi Avstriji 73 milijonov in 571.110 loterijskih stav, število dobitkov pa 1 milijon in 96.179.

Leta 1870 je bilo 74 milijonov in 12.6000 stav, dobitkov pa 1 milijon in 65.944.

Leta 1871 je bilo 80 milijonov in 695.350 stav, dobitkov 1 milijon in 208.532.

V teh 3 letih je bilo tedaj stav 238 milijonov in 279.160 v mali loteriji, dobitkov pa le 3 milijone in 370.652, po tem takem izmed 100 ljudi zadene jih le 21, vseh drugih 79 se pa pod brado obriše.

Država je po stavah v malo loterijo l. 1871 prejela čez 15 milijonov gold., za dobitke pa je izplačala le nekaj čez 8 milijonov, tedaj je državi ostala skoro polovica čistega dobička, in od kod je ta denar? — večidel od revnih ljudi. Ali ni to davek in prav krivičen davek? Resnico je govoril cesar Napoleon, ko je loterijski davek imenoval „davek bedakov“.

Slovstvene stvari.

Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse.

(Dalje.)

** Vzajemnost (Reciprocität) se izražuje: 1) z zaimkom se, na pr.: Saj sva si brata; seznanimo se! 2) z zaimkom se in predlogom med, na pr. ljubite se med seboj; 3) z uporabo dvojnega drug, ali z zvezo številnikov eden — drug; na pr. (staroslov.): Ljubite drug drugemu; — pomagajte eden drugemu.

Kadar se pa govori o djanji med dvema s samostavnikom izraženima, sosebno neživima stvarima, katero deluje z ene na drugo, tedaj se mora samostavnik ponavljati, niti bi bilo pravilno po nemški šegi rabiti: eden in drugi, na pr.: Brat brata ne razume. Sestra sestri zavidi. Roka roko umije. Tema je bilo, da človek človeka ni videl. Klin s klinom, bêt z betom. Iz roke v roko predevati. Vrana vrani oči ne izkljuje. Švigal je blisk za bliskom itd.

** Za glagolom: bati se, stoji pred sledečim glagolom nikavnica ne; to vsaj potrjuje večina primerov vzetih iz slovanskih jezikov; na pr.: Višji se je bal, da bi Pavla ne raztrgali. Bali so se ljudstva, da bi jih ne kamenjali. Bojim se, da bi ne padel. — Strah biti, sram biti ima po Miklošičevem mnenju pravilneje akuzativ dotične osebe, sestro je strah tolovajev, prim. srb. sram je slavnu zatočnicu.

** Spreletelo me je malce, ko sem prišel do tega-le pravila, namreč: Kadar se pridevnik in samostavnik porabita v izraz enega pojma, tedaj imeva pridevnik najraje nominalno formo (to je, nedoločno končnico brez pritaknjenege zaimka), na pr. starosl. dobra dêtêl (virtus), velik den (pascha), rus. Belo, Ozero, Novgorod.

Ali sem se brzo prebral ter domislil, da dandanašnji to pravilo vendar ne more obstati. Pač si lahko tolmačimo, kakó more tukaj stati pridevnik nedoločne končnice; kajti z imeni različnih stvari se odgovarja na vprašanje: Kaj je to? in tu se prav prilega odgovor z nedoločno končnico: eine gute Handlung, ein Schuldschein, ein großer Tag.

Vendar, če odločimo imena naseljenih mest — kjer se priporoča takó pisati, na pr. Belgrad, Novgrad itd. — kaže ravno naš: Véliki teden, vélika nedelja (ne: vèlik teden, vélíka nedelja); ter pričuje tudi hrvatsko-srbska in ruska raba, da gre tukaj pisati

pridevnik z določno končnico, (to se vé da v slovenščini je razloček samó pri moškem spolu), torej: dolžni list (ne: dolžán list), izpovedni list, Beichtzettel, izpovedni dan, Beichttag (ne: izpoveden, še manj: izpoveden j dan), vozni list itd.

A ker pridevnik tu enkrat služi za izraz nekega pojma, rekel bi jaz dalje, da mora ta končnica ostati nespremenjena brez ozira, naj stoji kjer koli in za katero si bodi besedo; to je, jaz mislim, da se pravilno govori ne samo: ta krstni list, ampak tudi: en krstni list, in ne: en krsten list.

* * Zanimljiv je oddelek o brezpodmetnih stavkih (subjektlose Sätze), v katerih namreč ni povedano, kdo ali kaj zvršuje djanje z glagolom izraženo; na pr. grmi; skrbi me; kruha manjka, je manjkalo; samega je bilo pustiti na polji; konjem je zima bilo (= konje je zeblo); čas je bilo; škoda je bilo; sila ljudi je privrelo; pa tudi: silo ljudi je bilo; čedo svinj se je paslo; (po maloruskem pregovoru) polovina sveta skače, a polovina plače, pa tudi: polovino sveta skače (kaj da je bolje, nomin. ali akuz., tega knjiga ne določuje).

Pri trpni obliki s pomočjo povračavnega zaimka se ni dvoma, da predmet, na katerega se nanaša djanje, stoji v nominativu, torej: polje se obdeluje, njiva se orje. Ali Miklošič navaja nekaj primerov tudi iz drugih slovanskih jezikov, po katerih bi ta predmet — v trdivnem (to se vé da brezpodmetnem) stavku — smel stati v akuzativu, (če je pa stavek nikaven, v genetivu) prav tako, kakor naši primorski rojaki včasih pišejo, kar smo pa doslej sploh prištevali italijanizmom. Na pr.: Kmete se vidi na polji in se jih je videlo; srb. nit' se vidi neba ni oblaka; polj. kiedy się zna autora (wenn man den Autor kennt); kupuje się takie rzeczy (= kupujejo se take reči). (Dal. prih.)

Politične stvari.

Zdaj ni nobena skrivnost več, kaj Bismark s svojim kulturnim bojem proti Avstriji name-rava.

Glasovita Dunajska „Neue fr. Presse“, katera Bismarka kot svojega malika moli, je nedavno namere Bismarkove proti Avstriji in cilj in konec njegovega „kulturnega boja“ odkrila tako odkritosrčno, da ni dvombe več, da vse njegovo orožje je obrnjeno na to, da bi se Avstrija pokončala. Kar je Bismark s sv. pismom pod pazduho v zbornici gosposki le ugibati dal, to sta Pruski poročnik v Londonu grof Münster *) in pa „Neue fr. Presse“ na Dunaji popolnoma odkrila.

Cilj in konec kulturnega boja, strastnega „Kulturkampf“ je razdjeti in pokončati Avstrijo. „Austria est delenda!“ — tako se glasi načelo Prusko že od Friderika II. Sedemletna vojska, Pruska politika izdajstva za časa Francoske republike, Napoleona I. in III., pri shodu na Dunaji in zboru v Frankobrodu dokazujejo to z jasnimi čini. Al ker je bila Pruska sama za-se preslaba, iskala je že vék časa družnikov ne le med Evropskimi vladami, marveč tudi v revoluciji, v protestantovščini in ozidnem pobratimstvu, celó v notranjih

*) Grof Münster je v Londonu tako-le govoril: „Vsaj veste, kako je bila Nemčija raztrgana in da je bilo treba stoletij, predno je mogla zopet okrevati in postati to, kar je zdaj: veliko protestantsko cesarstvo. Protestantsko cesarstvo je ono, česar mračnjaki v Rimu ne morejo trpeti... Sklepam z željo, da bi bili obe veliki protestantski moči za vse čase složni med sabo.“

deželah Avstrijskih. Leto 1866 bi o tem vedelo marsi-kaj povedati.

Bismark pozna zgodovino in bolno stran Avstrije bolje nego vsi liberalni in usttavoverni Avstrijanci. Zato mu je najprej znotraj razdretii to cesarstvo, da mu bo tudi od zunaj brez moči in otrpjenjo. Složna, navdušena, katoliška Avstrija bi lbila dandanes še v stanu tako trdno se postaviti in braniti, kakor je to storila za časa Marije Terezije nasproti Frideriku II. Zato se loti Bismark najprvo kulturnega boja ter ga skuša s pomočjo nemško-liberalne stranke, z žuganjem in zvičajnimi nasveti v Avstrijo presaditi. Res, kar je jožefinstvo, kulturni boj pretelkega veka, s svojimi zavezniki, razsvetljenci, ozidnim pobratimstvom in židovi (judi) storilo, to ima v veči meri sedanji liberalni kulturni boj doseči.

Na poti pa mu je močnejša katoliška Avstrija, ki ima največi vpliv na vso katoliško Evropo in bi kot braniteljica cerkve, pribežališče in upanje vseh katoličanov sama bila v stanu po svoji imenitni mogočnosti, ponosnosti, moralni in tedaj politični veljavnosti tudi zdaj še protestantskemu cesarstvu Hohenzollerjev nepremagljiv jez postaviti in klicati mu: „Do tu, dalje ne!“

Ozidno pobratimstvo s svojim „Austria est delenda“ (ob tla z Avstrijo), da se zatare katoliška cerkev v Evropi in se more ustanoviti bogotajska občna republika, čuti resnico onih stavkov tako dobro, ko Bismark. Zato sta oba v zvezi pri enakem prizadevanji, namreč vpe-ljati v Avstrijo kulturni boji: ozidno pobratimstvo s svojim tihim delovanjem v motranjem cesarstvu, Bismark s silo, žuganjem in orožnim ropotom. „Neue fr. Presse“ je le prejasno razgrnila: „Cerkveno vprašanje je dandanes prvo v nemški politiki. Ono je nekak termometer, po katerem se dá meriti nagnjenost ali hudovoljnost, prijaznost ali sovražnost nemške vlade do sosednih držav.“

Zares, vsaka država, ki je v sebi versko razdjana, mora propasti. Tako je bilo vedno v zgodovini svetá, od grškega cesarstva počenšii do sedanjega časa. Še celó tedaj, ko so politične stranke kako deželo razdevale, je ob času največe nevarnosti verska edinost in navdušenost napravila mir med strankami in jih otela sovražnika. Kjer se pa edinost vere razdere in navdušenost zaduši, zgine tudi domoljubje, zvestoba, žrtvovalnost in ono junaštvo v brambi, ki ima svojo močno korenino edino v veri.

Sijajno pa je po teh odkritosrčnih besedah v „N. fr. Pr.“ opravičena Avstrijska katoliška državopravna stranka. Ona se že leta in leta poteza z besedo in djanjem za politično spravo med deželami in narodi Avstrijskimi in za varstvo pravic in samostalnosti cerkve, tedaj za vse to, za kar se je od nekdanj potezala Avstrija kot mogočma katoliška država. Razrušenje in razdjanje njeno ne: bilo bi nič družega, ko neposredno pospeševanje pruskega kulturnega boja, tedaj zadnja in največa nesreča stare zgodovinske in katoliške Avstrije.

Beseda o plemstvu.

(Konec.)

Da je plemstvo varuh politične neodvisnosti narodov, nam potrdi kratko premišljevanje. Kmet se trudi v potu svojega obraza za bojni košček kruha, on ne najde časa in nima veselja, da bi se pečal s politikom, tudi si ne more dovoljne politične izobraženosti pridobiti; — meščan se mora priklanjati na desno in na levo ljudém, da kupujejo njegove obrtniške izdelke; — trgovec ima kupčijo v glavii; vesten in skrben trgovec

Gospodarske novice.

* *Razstava v slov. Bistrici na Štajarskem.* Kmetijska družba Štajarska napravi letošnjo jesen: 11., 12., 13. septembra v Slov. Bistrici okrajno razstavo gospodarskih pridelkov z obdarovanjem ali premiranjem goveje živine. Razstavilo se bode na ogled vse, kar spada v kmetijsko gospodarstvo sploh: poljedelski, vinogradni in živalski pridelki, potem konji, goveja živina, svinje, perjad, buče, potem gospodarsko orodje in mašine.

Pričelo se bode 11. septembra z razstavljanjem in premiranjem konj. Drugi dan 12. septembra (v nedeljo) bo razstava goveje živine. V ponedeljek 13. septembra se pa bo razstava končala s poskusi raznih mašin. Za pokušanje vin si bo priredila posebna pokušnica, kjer se pa bo plačevala vstopnina. Darila ali premije so sledeče:

I. Državna darila za govejo živino domačega, čistega plemena, in sicer bikom: 50, 40, 30 gold.; kravam: 40, 30, 20 gold.; teletom: 30, 20, 10 gld.

II. Darila za govejo živino mešanega in domačega plemena, in sicer bikom: 40, 30 in 2 premiji po 20 gold.; kravam 1 premija po 30 gold., tri po 20 gold. in štiri po 10 gold.; teletom 1 premija 20 gold., tri po 10 gold. in šest po 5 gold. Skupaj 31 premij s 590 gold. srebra.

III. Darila za svinje: 1 premija 3 zlati, štiri po 2 zlata, devet po 1 zlatu, in 15 premij po 2 gold. v srebru.

IV. Darila za perjad: 2 premiji po 3 gold., dve po 2 gold. in dve po 1 gold. v srebru.

V. Darila za buče v koših (panjih): 1 premija 1 zlat, dve po 3 gold. in tri po 2 gold. v srebru.

VI. Darila za gospodarske pridelke: 1) za laneno steblovje dve premiji po 1 zlatu in tri premije po 3 gold. srebra. 2) Za sadovje in mošt, in sicer a) za najlepši sad za izvažanje na prodajo 1 premija 3 zlati, 1 premija 2 zlata, b) za navadno sadovje 1 premija 5 gold., dve po 3 gold. in štiri po 1 gold. srebra. 3. Za grozdje in vino, in sicer za najlepše grozdje 1 premija 3 zlati, 1 premija 2 zlata, potem 2 premiji po 5 gold., 2 premiji po 3 gold. in 5 premij po 1 gold. v srebru.

VII. Darila za živalske pridelke: 1. Za žido in kokone 1 premija 3 zlati, 1 premija 2 zlata in 2 premiji po 1 zlatu. 2) Za strd in vosek 1 premija 3 gold., 1 premija 2 gold. in 2 premiji po 1 gld. v srebru.

Okoli 11., 12. in 13. septembra še pri nas grozdje ni dozorelo. Zato se razstavljalcem nasvetuje lupljenje (Ringeln) tistih trsov, od katerih namenijo grozdje poslati v razstavo. V ta namen se 14 dni po cvetenji trsa na letošnjem lesu vrezeta 2 vrezca, ki sta $\frac{1}{2}$ cola vsaksebi. Potem se skorjica med obema vrezcema varčno odlupi. To pomaga, da grozdje 14 dni poprej dozori.

„Slov. Gosp.“

Slovstvene stvari.

Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse.

(Dalje.)

** Pisatelj teh posnetkov je že nekolikrat odsve-toval rabo brezpodmetnih stavkov s takimi glagoli, ki jih slovenščina pozna edino za povračavne (verba reflexiva), Miklošič vendar našteva nekaj malo tacih primerov pod pravilom, da se zaimek se nikjer in nikakor ne ponavlja; namreč iz srbskih prislovic: kad se čemu čudi, kad se čemu nada (wenn man sich morüber wundert,

wenn man etwas hofft); vi tražite, da vam se klanja po ulicama (Vuk); rus. u nih krestami pobratilo sja (pri njih so se s križi bratili). Ako torej vpričo teh da-si ne številnatih primerov ne smem več reči, da je tako pisati celó nepravilno, vendar še vedno trdim, da je jako neprimerno in čudno, na pr. nemški stavek: In der Kirche laßt man nicht, posloveniti tako-le: V cerkvi se ne smeje.

** Posebnega prevdarka je vreden oddelek o partitivnem genetivu, ker v današnji knjižni slovenščini pojemlje in hira, kar vidimo, primerjaje zdanje spise s pisavo M. Ravnikarja [„Zgodbe svetiga pisma. V Ljubljani. 1815. 1816.“] po Miklošičevi sodbi enega izmed najgenijalnejših slovenskih pisateljev.

Kadar samostavnik pomeni neko celoto, tedaj mu genetiv naznanja neki del te celote. Takošen del se izražuje ali s posebno besedo, ali zgolj po genetivu. Posebna ta beseda utegne biti: a) samostavnik, na pr. grižljaj kruha, požirek vode; b) zaimek, na pr. al' za mizo pivcev kaj sedi? ta kmet ima dokaj (= kdo vé kaj) drobnice; c) kateri izmed določnih ali nedoločnih številnikov. To je sploh znano in ne more lahko biti drugače.

Neki nedoločen del se pa izražuje tudi samó z genetivom in tukaj (— to se vé da v trdivnih stavkih, kajti v nikavnih nas splošno pravilo varuje pogreškov —) radi grešimo, pišoč nominativ ali akuzativ namesto genetiva. Ali i tu moramo z razdelitvijo še nekoliko dalje iti. Najpred nam je odbrati samostavnike, kateri pomenijo razne po vseh svojih delih enake snovi, kakor so zlasti živež in pijače, pa tudi druge tvarine, ki jih govorimo največ v edinem številu. Na pr.: Trikrat vrže v njo solí. V zglavje je djala ojestrega trnja. Boš otrokom kruha reza!. Nesó jim živeža za po poti. Celó tudi s predlogoma po, za: Gre po hladne vode (franc. de l' eau fraiche). Seže v torbo po kruha. Srebro bi bili radi dali za vode (Ravn., franc. pour de l' eau). — Prinesel mi je sukna za hlače.

Kadar pa gre za nerazdelne, sosebno živeče stvari, pri takih samostavnikih to se vé da ne more biti partitivnega genetiva v edinem številu. Nasproti pa jim plural predstavlja po toliko posebnih množin, od katerih si v mislih lahko odločimo bodi večji, bodi manji del. Na take primere blagega čitatelja posebno upozorujem. Kjer Nemeč imeva samostavnik brez člena a Francoz svoj partitivni genetiv (včasih tudi Italijan), ondi bi po vzoru dobrih hrvatsko srbskih pisateljev in tudi gori imenovanega Ravnikarja bilo i nam pisati genetiv. Primeri: Urme werdet ihr immer haben. Ubozih boste zmiraj med sabo imeli (franc. des pauvres; poznejše prestave imajo tukaj akuzativ). Stavek: er fragt mich, ob hier Frauenpersonen sind, lahko se posloveni: vpraša me, če je tukaj katera ženska, ali: če je kaj ženskih tukaj, pa mislim tudi: če je ženskih tukaj. Ako bi rekel: če so ženske tukaj, moralo bi se vprašati: katere ženske? Haben Sie Schafe? Ali imate ovác? (kaj ovác?) Wo haben Sie die Schafe (von denen ich gehört habe?) Kje imate ovce? Hast du Geld? Imaš-li denarjev? Er kaufte in dieser Gegend Acker und Wiesen. Todi je kupil njiv in travnikov (t. j. nekoliko). — Pa tudi pri abstraktnih rečéh: Er hatte, gab Anlaß, imel, dal je povoda (namreč: kolikor toliko). Nede die Wahrheit, bisher habe ich von dir nur leere Reden vernommen. Govóri resnico, do zdaj sem slišal samo praznih besedi. Pri Čehih in Poljakih je zdaj najti le malo sledu od tega genetiva, v starejših knjigah pa se najde, na pr.: Pomazal knižat (knezov) nad lidem.

Kadar stvar takó nanese, da bi v drugih jezikih stal nominativ, tedaj v slovanskih biva rad brezpodmeten stavek z genetivom, na pr.: Es gab Gründe, bilo je vzrokov (nekaj, več, mnogo). Pač bi bilo veselja. Ravn. Iz solnčnega vzhoda pride modrih mož v Jeruzalem

(weisse Männer, „modri možje“ bilo bi: die weissen Männer). Takega, ki mu je udov odmrlo (dem Glieder abstarben). Čutil sem, da je moči šlo iz mene (franc. de la force sortit de moi, Luk. 8, 46, hrv. da je iz mene kreposti izšlo; druge slovenske prestave in Vukova imajo nominativ). Kmalu prihití polka iz vseh krajev. Srb. Plačite, dok vam bude suza (= solz). Da je i drugih učeni ljudi živelo, daš auch andere gelehrte Männer lebten. Česki pregovor: Přijde děti jak smětí.

Nepregledno je število sem idočih primerov. Ne domišljam si ni malo, da bi jih bil v tem sestavku obsegel vse, nego hotel sem samo sprožiti stvar, naj pre-mišljujejo i drugi, kakó in odkod vendar to, da je svoje dni Ravnikar čutil potrebo genetiva ondi, kjer je današnji dan malo kdo nas čuti. (Dal. prih.)

Mnogovrstne novice.

Stroški Dunajskega državnega zbora

od 1. septembra 1872. leta do 21. maja 1875. leta.

Blagajnik Dunajske zbornice poslaniške je preračunal natanko stroške njene v gori navedenem času.

Ta račun kaže 3 milijone in 440.577 gold. 69 kr. stroškov, ki so tako-le razdeljeni: Za opravilnike državne zbornice se je potrosilo 80.931 gld. 53²/₃ kr., — za dnino (diete) poslancem 1 milijon in 984.334 gold. 92²/₃ kr., — za stanovanje poslancev 1 milijon in 51.832 gld. 5¹/₂ kr., — za plače zborničnih uradnikov 82.512 gold. 81¹/₃ kr., — za plačo služabnikov 27.072 gold., — za plačo stenografov, pisarjev in tisek 133.581 gold. 41 kr., — za vzdržanje poslopja in za druge stroške 80.312 gld. 94 kr.

Koliko davkov se pač mora iztirjati, da se poplačajo ti stroški. Vpravičeno je tedaj vprašanje: ali so v tem času izdelane postave tolikih stroškov vredne?

* Ko v naših krajih letos toča dela veliko škodo, trpijo na južnem Tirolskem in Francoskem na več krajih po povodnjah, ki pokončujejo polje in podirajo poslopja, da tudi ljudje smrt storé.

* Južna železnica slabo gospodari, akoravno ima veliko dohodkov. Letošnjega kupona za mesec maj ne more plačati. Prikazalo se je 101 gold. milijon dolgá. Strahovito bogati jud Rothschild jo hudo molze.

* Novo železnico merijo od Celja po eni strani čez Polzelo in ob Paki, na drugi strani pa čez Velenje, Skalsko dolino v spodnji Drauburg.

Zabavno berilo.

Obrazi iz domačega življenja.

„Slovenska“ rodovina.

Spisuje J. Aléšovec.

(Dalje.)

„Ali ste že poskusili, gospodična?“ vprašam dalje. „Morda nimate slovenskih knjig?“

„Pač, pač, oče jih dobijo. Pa jih večidel kuharica bere, ker ne zna družega brati nego slovenski.“

„Na ta način berete le nemški?“

„Kaj še!“ se oglasi gospod Pavček, „moji hčeri govorite dobro francoski in nekoliko laški. Tudi imate več knjig tega jezika in jih včasih berete.“

„O, o, moje spoštovanje,“ se priklonimo; „tako učen jaz nisem. S francoščino bi si ne upal daleč, laški pa ravno toliko razumem, da bi se ne dal prodati. Ob-

žaljujem le,“ nadaljujemo, „da tu v Ljubljani v družbi nimate prilike razgovarjati se v francoskem ali laškem jeziku.“

„O pač, imave je dosti,“ se oglasi mlajša hčERICA. „Mamá govore z nama francoski, papá pa laški, če smo sami; kedar pa kdo pride, govorimo vsi skup nemški.“

„To je namreč tako,“ se oglasi gospod Pavček, ki si je med tem tlinko prižigal, „jaz mislim, da, kolikor jezikov kdo zna, za toliko ljudi veljá. Moja soproga ne zná laški, zato govorim jaz s puncama laški, francoski pa jaz ne znam, soproga moja pa, zato govori ona s puncama francoski. No, nemški oba znava in zna tudi vsak drug, zato pa nama ni treba posebno nemški ž njima govoriti, ker vsak drug govori.“

„Kdo pa potem slovenski govori z gospodičinama?“ vprašamo nekoliko sarkastično.

„O, to pride tako samo ob sebi“, odgovori gospod Pavček, „dekla, hlapec in drugi ljudje v hiši, katerih se človek ne more ogibati. Pa se tudi otroci med seboj vsi vedno le slovenski prepirajo, tega jih ne morem odvaditi.“

„Tedaj ne morete jih odvaditi, da bi se slovenski ne prepirali?“

V tem vstopi gospá, za njo hišna s črno kavo. Tako je pretrgan najin pogovor, kajti gospá ga zasuče na druge reči. Ko mi iz vljudnosti jamemo vedno le nemški govorici tudi nemški pritrkovati, pravi gospá nemški:

„O, prosim gospod, le ostanite pri slovenščini. Jaz jo jako rada slišim.“

Ta hip stopita sina s stranske sobe, vsak pod pazduho nekaj sešitkov in knjig, se priklonita in odideta.

„Fanta gresta v šolo“, opomni gospod Pavček, pogledavši na lepo pozlačeno uro na omari.

„Sta pač še v nižjih šolah?“ spregovorimo mi, le da bi kaj rekli.

„No, Gottwald je v prvi latinski, Engelbert pa v drugi realki“, hiti nam mati ponosno odgovarjati.

„V slovenskem oddelku, se vé da!“ nadaljujemo.

„Ne!“ odgovori gospod Pavček, ko gospá, najbrže, da bi se rešila iz nekake zadrege, skoči v bližnjo sobo ter veli hišni vode prinesti. „Skonca sem res mislil, dati ju v slovenska oddelka, ali — no — veste, človek ne vé, v kako družbo bi prišla.“

„V nemških oddelkih so, se vé da, le taki učenci, katerih se vašema sinoma ni treba sramovati“, opomnimo mi zopet nekoliko ironično.

„Da, da“, se oglasi naglo gospá, ki je med tem nazaj prišla in se zopet nam nasproti pogobnila v mehko zofo, — „da! Engelbert sedi sredi med sinoma vladnega svetovalca in bogatega trgovca, Gottwaldu pa sta soseda sin sodnijskega predsednika in sin barona N.“

„To je pač velika čast, gotovo!“

„Ne zarad tega“, ugovarja gospá nekoliko čmernejše, a tudi z bolj odločnim glasom, „ampak taki otroci so pač bolj olikani, lepšega vedenja in ne tako surovi kakor slo — —“

(Dal. prih.)

Naši dopisi.

Iz Celoveca 25. junija. = „Kakor pri vas, tako pri nas“ — so unidan „Novice“ v dopisu iz Trsta potožile o brezobzirnem postopanju lahonov proti Slovencem v mestnem odboru Tržaškem. In resnico je govoril dopisnik. Pri nas postopajo nemčurji še silneje v mestnem odboru kakor pri vas v Ljubljani; vrlemu zastopniku Slovencev gosp. Rosbaherju, katerega se je nemčurska klika tako vstrašila, da je izprva žugala, da noče ž njim zborovati, je svojo — res smešno — mrznjo s tem pokazala, da ga ni volila — v nobenega sed-

kako in kaj se tam uči, in kaj delajo z dekleti, da nam jih pošiljajo nazaj kot — popolne nemškutarice.

Tiste gospé, ki so izobražene v narodnem duhu, mi bodo gotovo pritrdile, da nisem prečrno risal, in prav do njih se obračam, naj ustanovijo časnik za Slovenke. Naša častita gospá Lujiza Pesjakova naj bi prevzela vredništvo; našle se bodo gotovo izobražene Slovenke, ki bodo to podvzetje rade duševno podpirale; naj se ne bojé kritike! Pošten Slovenec tega časnika gotovo ne bo hudobno kritikoval, saj se vé, da vsak začetek je težak; s časom se bodo moči pa izurile. — Gotovo bi bil tak časnik za naše gospé in gospodične jako koristen, da bi jih spodbujal k večemu hrepenenju po znanosti, da bi jim blažil srce z lepoznanjskimi spisi, da bi jih izobraževal z zgodovinskimi, prirodoslovnimi in drugimi spisi, pa jih tudi učil gospodinjstva v kuhinji, pri šivilni mizi itd., vrh tega pa jim še kazal nove iznajdbe v ženskih delih, in — če že ni drugače — tudi v „modi“. In če se nam hoče ta list prav prikupiti, naj skuša odvaditi naše gospé in gospodičine dolgočasnega nemškutarenja, ki ga je vsak pravi Slovenec že do grla sit.

Namesti družih slovenskih časnikov, ki nam rastejo kakor gobe iz mokrih tal tako, da že vsak kot Slovenije hoče svoj lastni časnik imeti, s tem pa škoduje, kakor je unidan „Obzor“ dobro rekel, že ustanovljenim časopisom, svoji okolici pa nič ne koristi ter kmalu zopet žalosten testament naredi z napisom: „ni bilo ga treba“, bil bi časnik našemu ženstvu gotovo na velik mnogostranski prid. Ustanovite ga — „Slovenka“ naj mu bode ime! — in „pričal bode vašo modrost na levo in desno.“ —a—

Slovstvene stvari.

Nekoliko posnetkov iz Miklošičeve sintakse.

(Dalje in konec.)

** Pri sila važnem predelu o glagolu, zlasti o posameznih časih in naklonih, zanimljivo je med drugimi i to, da se Miklošič pogostoma ozira na Šolarjevo bistroumno, šolskemu programu pridodano razpravo: Die Tempora und Modi im Slovenischen. Görz 1858, ki je res škoda, da se ni po drugem potu bolj razširila.

Nekoliko čudno se mi zdi, da Miklošič nima nikake opomnje zoper rabo infinitiva v takih le (edino slovenskih) primerih. Izraelci, to viditi, zavpijejo. Kralj, to zvediti, se razsrdi. Eden, viditi, da je zdrav, se vrne. Kmet, to viditi, osla zasede. Drugi slovanski jeziki kaj tacega ne poznajo; ne bode torej posnemanja vredno. — Takisto tudi, če trdi, da sedanjik (praesens) nedovršnih glagolov ima včasih pomen prihodnjega časa, mora se to razumeti tako, da je namreč kje kod jela slovenščina pešati, a ne, kakor bi tako govorjenje imelo kaj pravice. Niti za to trditev ni primerov iz zdanjih slovanskih jezikov do edinega iz slovnice Met. (str. 231) vzete: „Jutri gre služiti“, katerega pa Metelko sam nekoliko drugače tolmači. — Da se imperativ z nikavnico jemlje najraje od iterativnega glagola, če je le v navadi, to je znano iz slovnice; v tanje določilo bodi pristavljeno, da tak imperativ po Miklošiči naznanja splošno prepoved: torej: ne ubijaj = ne smeš nikogar ubiti; ne ubij = ne smeš ubiti človeka, katerega, recimo, zdaj pretepaš.

Uči se največ, da particip pret. č. I (avši, ivši) delamo samo iz dovršnih glagolov; ali od tega pravila najti je v vseh slovanskih jezikih toliko izimkov, da skoraj ne dadó obveljati pravilu samemu. Miklošič navaja še celó tak primer iz ruskega, ki nekoliko opravi-

čuje znano: solnce temnivši našega pesnika; namreč iz Buslaeva: pribyl kalêkoju domoj, tašča svoe krylo i voločivši nogu (er tam als Strüppel heim, nachschleppend itd.).

Spomini na deželne zборе.

Slovenski jezik v cesarskih uradnijah — kje si?

Zadnjemu deželnemu zboru je bilo izročeno nekoliko prošinj o tem, da bi se potegnil za to, da cesarske uradnije nehajo trpinčiti ljudstvo slovensko z nemškimi dopisi, ukazi itd. Tudi županija Pijave Gorice in županija Želimejska ste gosp. dr. Bleiweisu poslale enako peticijo s prošnjo, naj jo izroči deželnemu zboru. Al peticiji ste prišli v Ljubljano še le 18. maja, ko je zbor bil že končan. Po željah županstva Želimejskega priobčimo to vlogo, ko dodatek unim peticijam, ki so bile deželnemu zboru izročene, da svét izvé, kje tudi to občino — čevelj nemčurstva tiši.

Ta peticija prav iz življenja vzete nadloge popisuje tako-le:

„Slavni deželni zbor! Pri volitvi občinskega starestinstva ozirajo se volilci tudi na neke prednosti, med katerimi je med drugimi pri nas tudi znanje nemškega jezika, kajtule preveč znano je tudi pri prostemu kmetu, da gospodje po cesarskih kancelijah najraje govore nemščino in da župan Slovenec, ki pogostoma občuje z gosposko, ne izhaja povsod s svojim maternim jezikom, niti ustmeno, niti pismeno. Pa pri najboljši volji, nemščine zmožnega možaka izvoliti za župana, se to doseči ne more, ako ga cela občina nima, kakor je to tudi pri podpisani Želimejski občini.

Mi smo vajeni veliko potrpeti, ker smo bili vedno pod nemškim grajščinstvom in nemško gosposko, — tudi sedaj se vklanjam sili, ne ljubimo je pa ne, ako vidimo, da ni pravična; vsaj vsaka stvarica rada prosto diha. Ako tudi človek ljubi prostost in pravico, ki se vjema s prostostjo in pravico soseda in celoto v državi, kdo mu bode to zameril? Kdo se bode predrznil, kratiti mu to čisto naravno hrepenenje? Drug ne, razen bedaka ali pa sebičnega hudobneža! — Naš presvitli vladar, naš milostljivi gospod in cesar so, spoznaje narodov svojih različnost in različnost jezikov v Avstriji, prav pravično pripoznali vsem narodom in vsem jezikom postavno enakopravnost. Mnogokrat so oni že izjavili svojo željo, da bi se tudi tako godilo, da bi mi različni narodi pod Njih krono živeli kot prijazni sosede v zajemnosti med seboj, ter ne bi kratili pravic drugemu. Al še danes po toliko britkih skušnjah se volja Njih in dana postava ne spolnuje. Ali ona ne veže tudi uradnikov? Mi jim ne očitamo tukaj drugzega, kakor popolno preziranje tolikrat na pomoč klicanega §. 19 v dopisih in odpisih do županij, in sicer le kolikor nas zadeva, v Ljubljanski okolici. Ako bi mi teden za tednom ne dobivali na kupe nemških dopisov in nemških odpisov na slovenske vloge, ne bi verjeli, da je to mogoče, dokler imamo zdravo pamet in nezmešane pojme o ustavi in ustavnem življenju.

Mi kmetje tako le mislimo: gospôda študira visoke šole, da more vstrezati ustmeno in pismeno po različnosti potrebam ljudstva, da pa ne zidamo visocih šol za to, da bi kmet moral toliko znati kakor gospod, s katerim bi se skušal v mnogih jezikih! Od kmeta ne more se tirjati več in se ne tirja po celem svetu več, kakor materni jezik, katerega brati in pisati se nauči v farni šoli na kmetih, kolikor je za njegov stan po-